

XV. Noli ergo sic intelligere. Et quomodo intelligam? In bonis spiritalibus. Sed ubi sunt? Non videntur oculis, sed corde. Non video ipsa bona. Videt illa qui amat. Justitiam non video. Non enim aurum est, non enim argentum est. Si aurum esset, videres: quia fides est, non vides. Et si non vides fidem, quare amas servum fidelem? Interroga te ipsum, qualem servum diligis. Forte habes servum formosum, staturusum, bene compositum; sed furem, nequam, fraudulentum: habes autem alium forte parvum statura, deformem facie, colore tetro; sed fidelem, parcum, sobrium: attende, rogo te, quem istorum duorum diligis? Si oculos carnis interrogas, vincit apud te pulcher injustus; si oculos cordis, vincit deformis fidelis. Vides ergo, quod vis ut exhibeat tibi alter, id est, fidem: exhibe illi et tu. Quare gaudes ad eum qui fidem tibi exhibet, et laudas eum de his bonis quæ non videntur nisi oculo cordis? Cum repletus fueris spiritalibus divitiis, pauper eris? Et ille dives ideo fuit, quia habebat lectum eburneum; et tu pauper es, cujus cubiculum cordis plenum est tantis gemmis virtutum, justitiæ, veritatis, charitatis, fidei, patientiæ et tolerantæ! Explica divitias tuas, si habes illas, et compara divitiis divitum. At ille in mercatu invenit mulas pretiosas, et emit eas? Si fidem invenires venalem, quantum pro illa dares, quam te voluit Deus gratis habere, et ingratus es? Egent ergo illi divites, egent: et quod est gravius, pane egent. Ne forte putetis, quia auro egent et argento, quanquam et hoc egeant. Quantum habuit quidam, et quid eum satiavit? Sic mortuus est egens, quia plura volebat acquirere quam tenebat. Egent et pane. Quare egent et pane? Si non intelligis panem, ille dixit, « Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi¹: » et, « Beati qui esuriunt, et sitiunt justi-

¹ Joan. vi, 41.

» tiam, quoniam ipsi saturabuntur¹. Inquirentes autem » Dominum non minuentur omni bono. » Sed quo bono jam diximus.

XVI. « Venite, filii, audite me, timorem Domini docebo vos². » Putatis, fratres, quia ego dico: putate quia David dicit, putate quia Apostolus dicit: imo putate quia ipse Dominus noster Jesus Christus dicit: « Venite, filii, audite me. » Audiamus illum simul, audite illum per nos: docere enim vult ille humilis, ille tympanizans, ille affectans, docere nos vult. Et quid dicit: « Venite, filii, audite me, timorem Domini docebo vos. » Doceat ergo, præbeamus aurem, præbeamus cor. Non aperiemus aures carnis, et cordis claudamus; sed sicut ipse dixit in Evangelio, « Qui habet aures audiendi, audiatur³. » Quis nolit audire docentem Christum per Prophetam?

XVII. « Quis est homo qui vult vitam, et diligit dies videre bonos⁴? » Interrogat. Nonne omnis in vobis respondet, Ego? An quisquam est in vobis qui non diligit vitam, id est, qui non vult vitam, et non diligit dies videre bonos? Nonne quotidie hoc murmuratis, et hoc dicitis: Quandiu ista patimur? Quotidie pejora et pejora: apud parentes nostros fuerunt dies lætiores, fuerunt dies meliores. O si interrogares ipsos parentes tuos, similiter tibi de diebus suis murmurarent. Fuerunt beati patres nostri, nos miseri sumus, malos dies habemus: dominatus est ille, putabamus quia illo mortuo posset aliquod refrigerium dari; deteriora venerunt. O Deus, ostende nobis dies bonos! « Quis est homo qui vult vitam, et diligit dies videre bonos? » Non hic quærat dies bonos. Bonam rem quærit, sed non in regione ejus illam quærit. Quomodo si

¹ Matth. v, 6. — ² Psal. xxxiii, 12. — ³ Matth. xi, 15. — ⁴ Psal. xxxiii, 13.

aliquem justum quæreris in ea patria, ubi non habitaret, diceretur tibi: Bonum virum quæris, magnum virum quæris, quære illum, sed noli hic, superfluo hic eum quæris, nunquam eum inventurus es. Dies bonos quæris, simul eos quæramus, nolite hic. Sed habuerunt illos patres nostri. Fallimini: omnes hic laboraverunt. Legite Scripturas: id eo voluit Deus ut scriberentur, ut nos consolaremur. Temporibus Eliæ fuit fames, passi sunt eam patres nostri. Capita jumentorum mortuorum auro vendebantur, occiderunt suos, et comederunt eos: et duæ mulieres statuerunt inter se ut occiderent filios suos, et manducarent; occidit una filium suum, et manducaverunt eum ambæ; alia nolebat occidere filium suum, et exigebat illa quæ prior occiderat filium suum; et talis rixa venit ante regem, adduxerunt se ante regem, contententes de interfectione filiorum¹. De talibus cibis avertat Deus ea quæ legimus. Semper dies mali in sæculo, sed semper dies boni in Deo. Habuit dies bonos Abraham, sed intus in corde: habuit dies malos, quando a fame mutavit regionem, et quærebat cibum². Sic omnes quæsierunt. Paulus habuit dies bonos, qui dicit, « In fame et siti, in frigore et nuditate³? » Sed non irascantur servi: ipse Dominus non habuit dies bonos in hoc sæculo, contumelias, injurias, crucem, et tanta mala patiebatur.

XVIII. Non ergo Christianus murmuret, videat cujus vestigia sequatur. Sed si dies bonos amat, audiat docentem et dicentem: « Venite, filii, audite me, timorem Domini mihi docebo vos. » Quid vis? Vitam et dies bonos. Audi, et fac: « Contine linguam tuam a malo⁴. » Fac illud. Nolo, dicit homo miser: et linguam meam nolo continere a malo, et vitam volo, et dies bonos. Si operarius tibi diceret: Et

¹ 4 Reg. vi, 26-30. — ² Gen. xu, 10, et xxvi, 1. — ³ 2 Cor. xi, 27. — ⁴ Psal. xxxiii, 14.

vasto istam vineam, et exigo a te mercedem: adduxisti me ad vineam ut falcitem illam et putem, concido omnia ligna utilia, præcidam ipsa robora vitium, ut non hic habeas quod colligas, et cum fecero ista, redditurus es mihi laborem meum. Nonne insanum illum diceres? nonne illum de domo tua repelleres, antequam mitteret manum ad falcem? Tales sunt homines, qui et facere volunt mala, et jurare mendacium, et blasphemare contra Deum, et murmurare, et fraudem facere, et inebriari, et litigare, et adulterari, et ligaturas adhibere, et ire ad sortilegos, et dies bonos videre. Dicitur illi: Non potes male faciens quærere bonam mercedem. Si tu injustus es, injustus erit et Deus? Ergo quid faciam? Quid vis? Vitam volo, dies bonos volo. « Contine linguam tuam a malo, et labia tua » ne loquantur dolum: » id est, nulli fraudem, nulli mendacium.

XIX. Sed quid est, « Declina a malo¹? » Parum est nulli noceas, nullum occidas, non fureris, non adulteres, non fraudem facias, non falsum testimonium dicas. « Declina » a malo: » cum declinaveris, dicit: Securus sum, perfecisti omnia, habebis vitam, videbo dies bonos. Non solum « Declina a malo; sed, Et fac bonum. » Parum est ut non expolies: vesti nudum. Si non expoliaveris, declinasti a malo: sed non facies bonum, nisi cum peregrinum susceperis in domum tuam. Ergo sic declina a malo, ut facias bonum. « Quære pacem, et sequere eam. » Non tibi dixit: Habebis hic pacem: quære illam, et sequere eam. Quo illam sequor? Quo præcessit. Dominus enim est pax nostra, resurrexit et ascendit in cælum. « Quære pacem, » et sequere illam: » quia et tu cum surrexeris, hoc mortale mutabitur, et amplecteris pacem, ubi tibi nemo molestus erit. Ibi enim est perfecta pax, ubi non esuries.

¹ Psal. xxxiii, 15.

Nam hic tibi pacem facit panis : subduc panem, et vide quale bellum erit intra viscera tua. Ipsi justi quomodo gemunt hic, fratres? ut sciatis quia quærimus hic pacem, consequemur autem in fine. Sed ex parte hic habeamus, ut ex toto illic habere mereamur. Quid est, ex parte? Concordes simus hic, diligamus proximum quomodo nos. Sic dilige fratrem quomodo te ipsum, habe cum illo pacem. Sed non possunt nisi existere rixæ aliquæ, quomodo inter fratres et inter sanctos extiterunt, inter Barnabam et Paulum¹ : sed non quæ occiderent concordiam; non quæ interimerent charitatem. Nam et tibi ipsi resistis aliquando, et tamen non te odisti. Omnis enim quem pœnitet aliquid, rixatur secum. Peccavit, redit, irascitur sibimetipsi hoc fecisse, illud commisisse. Rixam ergo secum habet, sed ista rixa ad concordiam tendit. Vide quomodo secum rixetur, et dicat quidam Justus : « Quare tristis es, anima » mea, et quare conturbas me? Spera in Dominum, quoniam adhuc confitebor illi². » Cum dicit animæ suæ, « Quare conturbas me, » utique turbabat illum. Volébat forte ipse pati pro Christo, et anima ipsius contristabatur. Et ille qui sciebat et dicebat : « Quare tristis es, anima » mea, et quare conturbas me, » pacem adhuc secum non habebat : sed ex mente hærebat Christo, ut sequeretur illum anima ejus, et non illum conturbaret. Ergo quærite pacem, fratres. Dominus dixit : « Hæc loquor vobis, ut in » me habeatis pacem. Pacem in terra vobis non promitto³. » In ista vita pax vera non est, nec tranquillitas. Gaudium immortalitatis, societas Angelorum promittitur. Sed quisquis non illam cum hic est quæsierit, non illam habebit cum venerit.

XX. « Oculi Domini super justos⁴. » Noli ergo timere, labora : oculi Domini super te sunt. « Et aures ejus ad

¹ Act. xv, 39. — ² Psal. cxxi, 5. — ³ Joan. xvi, 33. — ⁴ Psal. xxxiii, 16.

» preces eorum. » Quid vis amplius. Si murmurantem servum in domo magna non audiret paterfamilias, quereretur, et diceret : Quanta hic patimur, et nemo nos audit. Numquid dicis illud de Deo : Quanta patior, et nemo me audit? Si audiret me, forte dicis, tolleret mihi tribulationem : clamo, et tribulor. Tantum tu tene vias ejus, et quando tribularis audit te. Sed medicus est, adhuc putre habes nescio quid. Clamas : sed adhuc secat; et non tollit manum, nisi secuierit quantum videtur. Etenim medicus crudelis est qui exaudit hominem, et parcat vulneri, et putredini. Matres quomodo fricant in balneis ad salutem filios? Nonne parvuli clamant inter manus earum? Illæ ergo crudeles sunt, ut non parcant, non exaudiant lacrymas? Nonne plenæ sunt pietate? Et tamen clamant pueri, et non eis parcutur. Sic et Deus noster plenus est charitate : sed ideo videtur non exaudire, ut sanet et parcat in sempiternum.

XXI. « Oculi Domini super justos, et aures ejus ad preces eorum. » Forte dicunt mali : Ergo securus facio mala, quia non super me sunt oculi Domini : jam Deus ad justos attendit, me non videt, et quidquid fecero, securus facio. Statim subjecit videns cogitationes hominum Spiritus sanctus, et ait : « Oculi Domini super justos, et » aures ejus ad preces eorum : vultus autem Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum¹. »

XXII. « Clamaverunt justis, et Dominus exaudivit eos, » et ex omnibus tribulationibus eorum eruit eos². » Justis erant tres pueri : de camino clamaverunt ad Dominum, et in laudibus eorum ignes frigerunt. Accedere et lædere flamma non potuit laudantes Deum innocentes et justos pueros, et eruit eos de flamma³. Dicit aliquis : Ecce vere

¹ Psal. xxxiii, 16, 17. — ² Ibid. 18. — ³ Dan. iii, 49.

justi qui exauditi sunt, sicut scriptum est : « Clamaverunt » justi, et Dominus exaudivit eos, et ex omnibus tribulationibus eorum eruit eos : » Ego autem clamavi, et non me eruit; aut ego non sum justus, aut non facio quæ mihi jubet, aut forte me ille non videt. Noli timere, tanquam fac quod jubet; et si te non eruit corporaliter, eruet spiritualiter. Ille enim qui tulit de flamma tres pueros, numquid tulit de flamma Machabæos? Nonne illi in ignibus hymnizabant, illi in ignibus expirabant¹? Deus trium puerorum, nonne ipse est et Machabæorum? Illos eruit, et illos non eruit; imo utrosque eruit: sed tres pueros sic eruit, ut et carnales confunderentur; Machabæos autem ideo non sic eruit, ut illi, qui persequebantur, in pœnas majores irent, cum putabant se oppressisse Martyres Dei. Eruit Petrum, quando venit ad illum Angelus, cum esset in vinculis, et ait illi: « Surge, et exi: » et subito soluta sunt vincula, et secutus est Angelum, et eruit illum². Numquid Petrus perdidit justitiam, quando non illum eruit de cruce? Non eruit tunc? Et eruit tunc. An ideo diu vixit, ut injustus fieret? Forte plus eum exaudivit posteaquam prius, quando illum vere de omnibus pressuris eruit. Nam quando primum illum eruit, quanta ille pertulit postea! Illuc enim misit postea, ubi nihil mali pati potuisset.

XXIII. « Juxta est Dominus his qui obtulerunt cor, et » humiles spiritu salvos faciet³. » Altus est Deus, humilis sit Christianus. Si vult ut altus Deus vicinetur illi, ille humilis sit. Magna mysteria, fratres. Deus super omnia est: erigis te, et non illum tangis: humilias te, et ipse ad te descendit. « Multæ tribulationes justorum. » Numquid dicit: Ideo sint Christiani justus, ideo audiant verbum meum, ut nihil tribulationis patiantur? Non hoc promittit; sed dicit: « Multæ tribulationes justorum. Magis si

¹ 2 Mach. vi, 3. — ² Act. xii, 7. — ³ Psal. xxxiii, 19.

injusti sunt, pauciores habent tribulationes; si justus sunt, multas habent. Sed post paucas tribulationes aut nullas, illi venient ad tribulationem sempiternam, unde nunquam eruentur: justus autem post multas tribulationes venient ad pacem sempiternam, ubi nunquam aliquid mali patientur. « Multæ tribulationes justorum: et de omnibus his eruet eos Dominus⁴. »

XXIV. « Custodit Dominus omnia ossa eorum, unum » ex his non conteretur². » Et hoc, fratres, non accipiamus carnaliter. Ossa sunt firmamenta fidelium. Quomodo enim in carne nostra ossa faciunt firmamentum, sic in corde christiano fides facit firmamentum. Patientia ergo quæ est in fide, ossa sunt interius. Ipsa sunt quæ frangi non possunt. « Custodit Dominus omnia ossa eorum, » unum ex his non conteretur. » Si de Domino Deo nostro Jesu Christo dixisset hoc: Custodit Dominus omnia ossa Filii sui, unum ex his non conteretur: sicut etiam alio loco præfiguratur de illo, quando agnus dictus est mac-tandus, et dictum est de illo: « Os ejus noli frangere³: » impletum est in Domino; quia cum penderet in cruce, expiravit antequam venirent illi ad crucem, et invenerunt jam corpus exanime, et noluerunt crura ejus frangere, ut impleretur quod scriptum est⁴. Sed promisit illud et cæteris Christianis: « Dominus custodit omnia ossa eorum, » unum ex his non conteretur. » Ergo, fratres, si viderimus aliquem sanctum tribulationes pati, et forte vel a medico sic secari, vel ab aliquo persecutore sic cædi, ut ejus ossa frangantur; non dicamus: Non erat justus iste, nam Dominus hoc promisit justis suis, de quibus ait: « Custodit Dominus omnia ossa eorum, unum ex his non » conteretur. » Vis videre quia alia ossa dixit, quæ diximus firmamenta fidei, id est, patientiam et tolerantiam in

¹ Psal. xxxiii, 20. — ² Ibid. 21. — ³ Exod. xii, 46. — ⁴ Joan. xix, 33.

omnibus tribulationibus? Ipsa enim sunt ossa quæ non franguntur. Audite, et in ipsa passione Domini inspicite quod dico. Dominus erat in medio crucifixus, juxta illum duo latrones erant: unus insultavit, alter credidit; unus damnatus est, alter justificatus est; unus habuit poenam suam et hic et in futurum; alteri autem dixit Dominus: « Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso¹: » et tamen illi, qui venerant, Domini ossa non fregerunt, latronum autem fregerunt²: sic fracta sunt latronis ossa qui blasphemavit, quomodo latronis qui credidit. Ubi est ergo quod dictum est, « Dominus custodit omnia ossa eorum, unum ex his non conteretur? » Ecce cui dixit: « Hodie mecum eris in paradiso, » non potuit omnia ossa ejus custodire? Respondet tibi Dominus: Imo custodivi; nam firmamentum fidei ipsius frangi non potuit illis ictibus, quibus crura sunt fracta.

XXV. « Mors peccatorum pessima³. » Attendite, fratres, propter illa quæ dicebamus. Vere magnus Dominus, et misericordia ejus, vere qui nobis dedit manducare corpus suum in quo tanta perpessus est, et sanguinem bibere. Quomodo respicit mala cogitantes, et dicentes: Ille male mortuus est, a bestiis consumptus est: non erat ille justus, ideo male periit; nam non periret⁴? Ergo ille justus est, qui in domo sua et in lecto suo moritur? Hoc est ergo, inquis, quod miror, quia novi peccata et scelera ipsius, et bene mortuus est, in domo sua, intra limina sua, nulla peregrinationis injuria, nulla vel in matura ætate. Audi: « Mors peccatorum pessima. » Quæ tibi videtur bona mors, pessima est, si intus videas. Vides foris jacentem in lecto, numquid vides intus raptum ad gehennam? Audite, fratres, et ex Evangelio inspicite, quid

¹ Luc. xxiii, 43. — ² Joan. xix, 32. — ³ Psal. xxxiii, 22. — ⁴ *Subaudi* si justus esset.

sit mors peccatorum pessima. Numquid non duo erant in isto sæculo, dives qui induebatur purpura et bysso, et epulabatur quotidie splendide¹; alter pauper qui jacebat ad januam ejus ulcerosus, et canes veniebant et linguebant ulcera ejus, et desiderabat saturari de micis quæ cadebant de mensa divitis? Contigit autem mori inopem illum, (justus erat ille inops,) et auferri ab Angelis in sinum Abraham. Qui viderat corpus illius jacere ad limen divitis, et non esse qui sepeliret, quanta forte diceret? Sic moriatur ille inimicus meus, et ille qui me persequitur, sic illum videam. Execratur corpus sputo, putent vulnera; et ille in sinu Abraham requiescit. Si Christiani sumus, credamus: si non credimus, fratres, nemo se fingat Christianum. Fides nos perducit. Quomodo illa dixit Dominus, sic sunt. An vero dicit tibi mathematicus, et verum est; dicit Christus, et falsum est? Quali autem morte mortuus est ille dives? Qualis mors esse potuit in purpura et bysso, quam sumptuosa, quam pomposa? quæ exequiæ funeris ibi erant? quantis aromatibus sepultum est illud cadaver? Et tamen cum apud inferos tormentis esset, desideravit ex illius contempti pauperis digito instillari aquæ guttam ardenti linguæ suæ, neque impetravit. Discite ergo quid sit, « Mors peccatorum pessima: » et nolite interrogare stratos pretiosis vestibus lectos, et carnem multis divitiis obvolutam, lamentationis pompam exhibentes, plangentem familiam, turbam obsequentium præcedentem ac sequentem, cum corpus effertur, marmoratas auratasque memorias. Nam si hæc interrogatis, respondent vobis falsum, quod multorum non leviter peccatorum, sed omnino sceleratorum mors optima est, qui sic plangi, sic condiri, sic contegi, sic efferri, sic sepeliri meruerunt. Sed interrogate Evangelium, et ostendet

¹ Luc. xvi, 19-25.

fidei vestræ in poenis ardentem animam divitis, quam nihil adjuverunt omnes honores et obsequia, quæ mortuo corpori ejus viventium vanitas præbuit.

XXVI. Sed quia multa sunt genera peccatorum, et non esse peccatorem difficile est, aut fortasse in hac vita non possibile, subjecit statim cujus generis peccatorum esset mors pessima. « Et qui oderunt justum, inquit, delinquent¹. » Quem justum, nisi eum qui judicat impium²? Quem justum, nisi Dominum Jesum Christum, qui est etiam propitiatio peccatorum nostrorum³? Qui ergo hunc oderunt, mortem pessimam habent: quia in peccatis suis moriuntur, qui per eum Deo nostro non reconciliantur: « Redimet enim Dominus animas servorum suorum⁴. » Secundum animam enim intelligenda est mors aut pessima, aut optima; non secundum corporum aut contumelias, aut honores quos homines vident. « Et non delinquent omnes qui sperant in eum⁵. » Iste est modus humanæ justitiæ, ut vita mortalis quantumlibet proficiens, quia sine delicto esse non potest, in hoc non delinquat, dum sperat in eum, in quo est remissio delictorum. Amen.

¹ Psal. xxxiii, 22. — ² Rom. iv, 5. — ³ I Joan. ii, 2. — ⁴ Psal. xxxiii, 23. — ⁵ Ibid.

FINIS TOMI CENTESIMI DECIMI-QUARTI.

ANNOTATIONES.

ANNOTATIONES IN LIB. JOB.

ANNOTATIO (1) pag. 51.

Mendum est in codice Augustini, siquidem apud LXX legitur ὀρόνου, et in Vulgata solii, ubi sic legitur: *qui tenet vultum solii sui.*

ANNOTATIO (2) pag. 56.

Editi, *gravis*, corrupte pro *gabis*, voce hebræa, quam quidem LXX retinuerunt: Symmachus vero vertit ὑπερημῆνα. Vulgata *eminentia*. Hieronymus de nominibus hebræicis in Job interpretatur, *altitudinem confusionis*: alii denique ignotum quoddam gemmæ genus significare putant.

ANNOTATIO (3) pag. *ibid.*

Legisse videtur Augustinus, *atque* pro *aquæ*, sive *aquarum mensuras*, quæ vera Scripturæ lectio est; nam Vulgata nostra habet: *Qui... aquas appendit in mensura.*